

двох процесів: постійного підвищення якості при виробництві продукції та формування передумов підвищення якості при створенні нової продукції. При функціонуванні процесу на основі зворотного зв'язку реалізуються заходи з усунення відхилень щодо якості.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Гуленков В.Ю., Куприянова М.С. Новое в подходе к сертификации систем менеджмента качества // Стандарты и качество. – 2002. – № 3. – С. 90–83.

2. Управление машиностроительным предприятием / С.В. Смирнов, С.Н. Ефимушкин, А.А. Колобов и др.; Под. ред. С.Г. Пуртова, С.В. Смирнова. – М.: Высшая школа, 1989. – 240 с.

3. Орлов П.А. Упровадження систем управління якістю відповідно до стандартів ISO серії 9000 як фактор підвищення ефективності діяльності організацій // Управління розвитком: Зб. наук. пр. – Харків: Вид. ХНЕУ, 2006. – № 4 (спецвипуск). – С. 6–10.

4. Криворучко О.М. Менеджмент якості на підприємствах автомобільного транспорту: теорія, методологія і практика: Монографія. – Харків: ХНАДУ, 2006. – 404 с.

5. Шановал М.І. Основи стандартизації, управління якістю, сертифікації. – К.: Вид. Європ. Унів., 1997. – 150 с.

6. ДСТУ ISO 9004–2001. Системи управління якістю. Настанови щодо поліпшення діяльності. – На заміну ДСТУ ISO 9004-1-95. – К.: Держстандарт України, 2001. – 44 с.

Аннотація. В статті розглядається проблема управління якістю продукції на промисловому підприємстві. Представлено інтегрований процес управління якістю продукції. Обобщено і доповнено перелік факторів, які впливають на якість промислової продукції.

Ключевые слова: якість, управління якістю, процес, інтегрований процес управління якістю, перелік факторів, які впливають на якість продукції.

Summary. In the article the problem of quality management of products is examined on an industrial enterprise. The integrated process of quality management of products is offered. Generalized and complemented list of factors which influence on quality of industrial products.

Keywords: quality, quality management, process, integrated process of quality management, list of factors which influence on quality of products.

*Рецензент к.е.н., доцент УкрДАЗТ Пакуліна А.А.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Зубенко В.О.*

УДК 336.764.1:656.2

ЕФЕКТИВНЕ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ГАЛУЗІ

Чебанова Н.В., д.е.н., професор (УкрДАЗТ)

Стаття присвячена аналізу діючої системи управління економічною діяльністю підприємств залізничної галузі та оцінці достовірності їх інформаційної бази.

Ключові слова: управління економічною діяльністю, оцінка інформаційної бази, конкурентоспроможність підприємства.

Постановка проблеми. В процесі ринкової трансформації національного господарства загострюється проблема забезпечення конкурентоспроможності економіки країни в цілому, її галузей та окремих підприємств і такої її складової як стійка ефективність виробництва та

господарювання. Перспективи їх підвищення значною мірою залежать від системи управління національним господарством, яка ще не відповідає вимогам ринкової економіки. Особливо важливу роль відіграє стратегічне управління, орієнтоване на досягнення довгострокових фундаментальних цілей економічного розвитку, яке в нашій країні фактично знаходиться на початкових стадіях свого становлення. Проблеми ефективності виробництва і забезпечення управлінських передумов її підвищення активно досліджуються економічною наукою. Однак багато питань стратегічного управління на залізничному транспорті, особливо у сфері регулювання процесу функціонування активів, не вирішено навіть у теоретичному плані.

Виділення невирішених частин загальної проблеми. Однак відчувається нагальна потреба створення цілісної концепції стратегічного управління економічною діяльністю підприємств залізничного транспорту. В зв'язку з цим перш за все необхідно визначити об'єкт управління, дослідити розвиток теорії та практичне застосування стратегічного управління економічною діяльністю та визначити напрями його подальшого розвитку на підприємствах залізничного транспорту. Відстає від потреб ринкової трансформації економіки інформаційна база управління активами за критеріями її достовірності і повноти.

Аналіз останніх досліджень. Необхідно відзначити, що в роботах сучасних українських вчених досліджень за даним напрямком не існує. Питання, які аналізуються у статті розглядаються вперше.

Метою статті є наукове обґрунтування методологічних засад і розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення стратегічного управління економічною діяльністю підприємств залізничного транспорту України в умовах його ринкової трансформації.

Вклад основного матеріалу. Економічний розвиток галузі, як складової народного господарства, багато у чому залежить від ефективних методів управління. Ефективність управління в свою чергу залежить від правильного розуміння об'єкта управління, його сутності і ролі в досягненні поставленої мети.

Економічна сутність активів, як об'єкта управління, розкривається перш за все через визначення, які відрізняються виходячи із цілей та задач, що визначаються різними сферами знань: економікою підприємства, фінансовим менеджментом, обліком, логістикою, контролем та ін. [1, 3].

З огляду на різні підходи вітчизняних і зарубіжних вчених до визначення сутності категорії активів, запропоновано наступне узагальнююче їх визначення: активи - це сукупність матеріально-речових та інших ресурсів підприємства в грошовій формі, що відображаються в його балансі,

утворюються інвестуванням капіталу, підлягають управлінню з метою одержання економічних вигод від їх використання.

У даному визначенні закріплена матеріально-речова (майнова) й немайнова форма активів, їхня належність підприємству, відображено їх зв'язок з капіталом, з активом бухгалтерського балансу, а також належність до трудових ресурсів, підприємницьких здатностей та знань; приналежність до певної історичної формації суспільства, виробничих відношень, загальнолюдських цінностей. „Спроможність приносити економічні вигоди” - це сутнісна ознака активів: якщо ресурси вже втратили цю свою спроможність, їх слід виключити із розрахунку величини вартості активів. Крім того, на відміну від існуючих думок вчених, активам притаманна функція управління, що є важливим для мети стратегічного впливу.

Виникнення теорії стратегічного управління проходило різні етапи на шляху розвитку. Існують різноманітні підходи до стратегічного управління, описані та застосовуються різноманітні теорії [4, 6].

Залізничний транспорт є складним багатогалузевим господарством з широкою розгалуженою інфраструктурою. Виконання єдиного технологічного процесу перевезень, тобто основна діяльність, є процесом фінансованим. Тому виникає необхідність не тільки відстежувати факт фінансування основної діяльності, але й необхідність чіткого відслідкування витрачання коштів за вказаними напрямками витрат у відповідності до запланованих показників. В такому випадку, залізниця, з одного боку, є господарюючими суб'єктами, а з іншого, є підприємства, що розпоряджаються умовно кажучи, державними коштами, контроль за якими є пильним. Саме тому виникає необхідність розгляду процесу бюджетування, як запоруки ефективності діяльності залізничної галузі.

Незважаючи на застосування централізованих методів управління, доведено доцільність використання концепції бюджетного контролю з новими підходами, які дозволяють налагодити дієву систему контролю. Для цього потрібно відійти від розрахунку тільки відхилень за формулою „факт-план”. При виявленні відхилень слід визначити вплив на ці відхилення доходних та витратних статей, які формують фінансові результати. У підсумку встановлюється дійсна залежність прибутку (збитку) підприємства від його виробничо-фінансової діяльності.

Інтеграція у світову економіку, вихід на міжнародні ринки транспортних послуг, потребують створення адекватної, визнаної у міжнародній практиці комплексної системи стратегічного управління на підприємствах залізничної галузі. Реалізація цієї задачі може бути здійснена при умові функціонування такої системи управління, яка направлена на досягнення стратегічних цілей – економічної стабільності, фінансової прозорості,

інвестиційної привабливості, що зумовлює прийняття ефективних управлінських рішень. Як наслідок, необхідно:

- створити систему внутрішнього контролю, яка забезпечить достовірність та прозорість інформаційної бази підприємств;
- розробити комплекс нормативних документів, які забезпечать ефективну систему організації економічної діяльності, діючий внутрішній контроль;
- визначити центри відповідальності за управління ризиками недосягнення цілей стратегічного управління;
- розробити та реалізувати комплексну програму по запобіганню порушень та злочинності у фінансовій сфері діяльності та забезпечити дотримання економічних інтересів підприємств залізничного транспорту.

Виходячи із цих задач, стратегія зумовлює створення єдиної комплексної системи, яка повинна бути направлена на розвиток та удосконалення механізму управління та державного регулювання економічною діяльністю підприємств яка передбачає ефективну нормативну та достовірну інформаційну базу, мінімізацію ризиків, контроль та відповідальність осіб за прийняття управлінських рішень.

Відштовхуючись від запропанованого вище визначення активів, можна передбачити, що саме їх сукупність, а не окремі їх складові є об'єктом стратегічного управління. З самого визначення даної сукупності виникають її важливі характеристики:

- сукупність: управляема (управляемість);
- сукупність: включає матеріально-речові та інші ресурси;
- сукупність: утворюється інвестуванням капіталу;
- сукупність: використовується, для одержання економічних вигод.

Остання характеристика «відображаються в грошовій формі в балансі підприємства» дає відповідь на питання: де знайти цю сукупність і скільки вона коштує.

Портфель активів підприємств залізничної галузі має стати категорією, яка доповнює і розширює перелік існуючих групувань економічних об'єктів (елементів) виробничо-господарської діяльності, що розглядаються як органічна єдність таких елементів, яка відрізняється від простої їх суми і служить цілісним об'єктом управління.

«Портфель активів підприємств залізничного комплексу» визнається і відрізняється від будь – якої іншої сукупності активів тим, що це сукупність контрольованих підприємством ресурсів, яка містить два рівня елементів і тільки так забезпечує стратегічне управління своєї структури:

- в портфелі активів на першому рівні присутні майнові ресурси, підконтрольні підприємству на умовах власності, утворені за допомогою інвестування, керовані з метою отримання економічних вигод і відображені в балансовому звіті у грошовій формі;

- в портфелі активів на другому рівні присутні немайнові ресурси, які також утворені за допомогою інвестування, але в інтелектуальні здібності, навички і знання персоналу, що забезпечує і обумовлює якість виробничих та управлінських рішень і відбиває виробничо-технологічні і соціально – правові відносини суспільства, в межах якого функціонують активи.

Різне наповнення і конфігурація портфеля активів підприємств залізничного комплексу вимагають різних підходів до його управління залежно від пов'язаного з ними ризику.

Інформація, яка надається у фінансових звітах, повинна бути адекватна і розрахована на однозначне тлумачення її користувачами, містити лише доречну інформацію, яка впливає на прийняття рішень, дає змогу вчасно оцінити минулі, сучасні та майбутні події.

Таким чином на підприємстві повинна бути така організація економічної діяльності, яка дає змогу отримати об'єктивну фінансову звітність, що стане інформаційною базою для аналізу, прогнозу та розробки управлінських рішень. Виникає необхідність оцінити, чи відповідає фінансова звітність зазначеним критеріям. Вирішити таку проблему можливо якщо буде розроблена відповідна методика оцінки прозорості фінансової звітності, яка підтвердить її адекватність.

Проведений аналіз виявив недоліки у відображенні реальних господарських операцій у фінансових звітах. При співставленні деяких статей балансу виникли сумніви у достовірності наведених даних. Це обумовило необхідність розробити методику аналізу прозорості, достовірності та об'єктивності фінансової звітності як інформаційної бази управління активами. Основою аналізу інформаційної бази підприємств залізничного транспорту став розроблений структурно-рівневий метод, суть якого полягає в розрахунку рівня та динаміки структури балансу для її оцінки. Проведено розрахунки показників трьох рівнів аналізу структури балансу на прикладі Львівської залізниці.

Отримані результати було згруповано за трьома категоріями надійності звітної інформації:

- перша – значні часові коливання показників зміни структури в статтях балансу практично або зовсім відсутні чи обумовлені об'єктивними факторами господарювання і підлягають надійному зовнішньому контролю. Така інформація надійна і без коригування може використовуватися в стратегічному управлінні (табл. 1).

Таблиця 1

Статті балансу підприємства, які віднесені до першої категорії надійності інформації по Львівській залізниці за 2002-2007 рр.

Код статті балансу	Найменування статті балансу	Характеристика надійності інформації та стабільності облікової політики
1	2	3
010	Залишкова вартість нематеріальних активів	Інформація надійна, облікова політика не змінювалась
210	Інша поточна дебіторська заборгованість	Інформація надійна, облікова політика - стабільна, введена жорстка процедура внутрішнього контролю за статтею
440	Довгострокові кредити банків	Інформація надійна, оскільки контролюється незалежними суб'єктами
470	Інші довгострокові зобов'язання	Інформація надійна, оскільки контролюється незалежними суб'єктами
610	Інші поточні зобов'язання	Інформація надійна, облікова політика стабільна, введена жорстка процедура внутрішнього контролю за статтею
480	Усього по розділу III пасиву балансу	Інформація надійна, оскільки статті розділу контролюються незалежними суб'єктами

– друга – часові коливання показників зміни структури незначні. Чинники господарювання, які вплинули на такі коливання, є об'єктивними; облікова політика - стабільна, інформація в цілому надійна і може бути використана в стратегічному управлінні (табл. 2).

Таблиця 2

Статті балансу підприємства, які віднесені до другої категорії надійності інформації по Львівській залізниці за 2002-2007 рр.

Код статті балансу	Найменування статті балансу	Характеристика надійності інформації та стабільності облікової політики
1	2	3
030	Залишкова вартість основних засобів	Колівання показників зміни структури є, але вони незначні; на підприємствах застосовується жорсткий облік основних засобів із дієвою вертикальною контрольною процедурою
500	Короткострокові кредити банків	Колівання показників зміни структури є, але вони пов'язані із зовнішніми чинниками – політикою кредитування у державі
580	Поточні зобов'язання за розрахунками з оплати праці	Колівання показників зміни структури є, але вони не пов'язані з обліковою політикою; впливають зовнішні чинники – мінімальна заробітна плата та чисельність працівників; необхідні коригування при прогнозуванні показників

– третя – часові коливання показників зміни структури в статтях балансу значні. Інформація, наведена по таких статтях, є ненадійною, а облікова політика мала такі зміни, що призвели до порушення основного правила прогнозування – зіставлення інформації. В цьому випадку необхідно уточнити облікову політику, відкоригувати статті балансу на основі відповідної ревізії господарських операцій, тільки після цього звітність можна буде використовувати для стратегічного управління (табл. 3).

Аналіз довів, що в цілому інформаційна база для розробки і прийняття ефективних управлінських рішень відносно формування і використання активів є недостатньо надійною, а

показники не мають чіткого, зрозумілого та достовірного пояснення виявлених тенденцій.

Висновки. Суттєвим фактором підвищення ефективності економічної діяльності залізничної галузі є удосконалення господарського управління підприємствами, в тому числі шляхом утворення і становлення системи стратегічного управління, що на практиці саме як система ще не застосовується. Як показало дослідження, ефективність управління активами значною мірою залежить від достовірності і об'єктивності звітної інформації, яка нерідко не відображає адекватно реальних умов виробництва та якості господарювання.

Таблиця 3

Статті балансу підприємства, які віднесені до третьої категорії надійності інформації по Львівській залізниці за 2002-2007 рр.

Код статті балансу	Найменування статті балансу	Характеристика надійності інформації та стабільності облікової політики
1	2	3
020	Незавершене будівництво	Облікова політика нестабільна, вона залежить від класифікації об'єктів
045	Інші фінансові інвестиції	Облікова політика нестабільна
050	Довгострокова дебіторська заборгованість	Облікова політика нестабільна
060 (460)	Відстрочені податкові активи (зобов'язання)	Інформація ненадійна, вертикаль контролю відсутня
100	Виробничі запаси	Облікова політика має тенденцію до стабілізації
120	Незавершене виробництво	Інформація ненадійна, вертикаль контролю відсутня
130	Готова продукція	Облікова політика має тенденцію до стабілізації
140	Товари	Інформація ненадійна, вертикаль контролю відсутня
160	Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	Явна тенденція до зменшення темпів зміни показників структури
170	Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	Інформація ненадійна
180	Дебіторська заборгованість за виданими авансами	Коливання темпів зміни показників структури свідчать про відсутність управлінських рішень за статтею
200	Дебіторська заборгованість із внутрішніх розрахунків	Інформація ненадійна, чітка облікова політика відсутня
230	Грошові кошти в національній валюті	Явна тенденція до зменшення темпів зміни показників структури
250	Інші оборотні активи	Інформація ненадійна
300	Статутний капітал	Значно впливають на статтю не облікова політика, а управлінські рішення
330	Інший додатковий капітал	Чітко відстежується переоцінка основних засобів
350	Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	Облікова політика нестабільна
400	Забезпечення виплат персоналу	Облікова політика мала значні зміни
530	Кредиторська заборгованість за послуги	Облікова політика нестабільна
540	Поточні зобов'язання за розрахунками з одержаних авансів	Інформація ненадійна, чітка облікова політика відсутня
550	Поточні зобов'язання за розрахунками з бюджетом	Коливання зміни показників структури значні, стаття пов'язана з податковим законодавством
570	Поточні зобов'язання за розрахунками зі страхування	Коливання зміни показників структури значні, стаття пов'язана з податковим законодавством
600	Поточні зобов'язання із внутрішніх розрахунків	Інформація ненадійна, чітка облікова політика відсутня
080	Усього за розділом I активу балансу	Інформація ненадійна, більшість статей розділу мають значні коливання показників зміни структури
260	Усього за розділом II активу балансу	Інформація ненадійна, більшість статей розділу мають значні коливання показників зміни структури
380	Усього за розділом I пасиву балансу	Інформація ненадійна, більшість статей розділу мають значні коливання показників зміни структури
430	Усього по розділу II пасиву балансу	Інформація ненадійна, більшість статей розділу мають значні коливання показників зміни структури
620	Усього за розділом IV пасиву балансу	Інформація ненадійна, більшість статей розділу мають значні коливання показників зміни структури

Це потребує проведення спеціальної перевірки надійності інформаційної бази підприємств. Корисним

інструментом такої перевірки зарекомендував себе обґрунтований метод структурно-рівневого аналізу балансу підприємств. Виявилось, що зіставлення коефіцієнтів зміни в часі питомої ваги окремих груп активів (і пасивів) в загальній їх сумі дозволяє знайти (у разі значних відхилень цих коефіцієнтів від середніх величин) ті статті балансу, об'єктивність розрахунку яких не викликає довіри і потребує додаткової ретельної перевірки і можливого коригування даних фінансової звітності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. 25 ключевых книг по экономике: история экономических учений от XVIII в. до наших дней: анализ и комментарий / пер. с фр. А. Бейтон, А.

Казорла, К. Долло, А. М. Дре. – Челябинск : Урал, 1999. – 559 с.

2. Бланк И. А. Управление активами / Бланк И. А. - К. : Ника-Центр, 2000. – 720 с.

3. Всемирная история экономической мысли : в 6 т. Т. 2. От Смита и Риккардо до Маркса и Энгельса / гл. ред. В. Н. Черковец. – М. : МГУ им. Ломоносова М. В. ; Мысль, 1988. – 574 с.

4. Дойль П. Менеджмент: стратегия и тактика : пер. с англ. / Дойль П. ; под ред. Ю. Н. Каптуревского. – СПб. : Питер, 1999. – 560 с.

5. Маркова В. Д. Стратегичний менеджмент / Маркова В. Д., Кузнецова С. А. – М. : Новосибирськ, 2000. – 263 с.

6. Шершньова З. Є. Стратегічні управління / Шершньова З.Є. – К. : КНЕУ, 2004. – 112 с.

Анотація. Стаття посвячена аналізу действующей системы управления экономической деятельностью предприятий железнодорожной отрасли и оценке достоверности их информационной базы.

Ключевые слова: управление экономической деятельностью, оценка информационной базы, конкурентоспособность предприятия.

Summary. The Article is dedicated to analysis acting managerial system by economic activity enterprise railway отрасли and estimation to validity their information base.

Keywords: economic activity management, estimation of the information base, competitiveness of the enterprise.

Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Токмакова І.В.

УДК 342.738:656.2(477)

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ОСОБЛИВОСТІ СТАНУ КОМЕРЦІЙНОЇ (КОНФЕДЕНЦІЙНОЇ) ТА СМНИЦІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ТА УСТАНОВАХ «УКРЗАЛІЗНИЦІ»

Чердніченко О.Ю., к.е.н., доцент (УкрДАЗТ)

У статті розглянуто питання стану комерційної (конфеденційної) тасмниці в системі «Укрзалізниця», необхідність кодифікації, збереження та використання комерційної інформації на підприємствах та установах залізничного транспорту, надано рекомендації щодо систематизації роботи в цьому напрямку з метою уникнення нанесення економічної шкоди галузі.

Ключові слова: комерційна інформація, підприємства, залізничний транспорт

Вступ. Сьогодні в Україні, як і в інших країнах світу, в процесі підприємницької діяльності, при створенні нових технологій, в результаті інтелектуальної праці, виникають насичені найрізноманітнішими відомостями інформаційні об'єкти, що мають комерційну цінність. Це можуть бути методики робіт, перспективні технічні рішення,

результати маркетингових досліджень тощо, націлені на досягнення підприємницького успіху.

Інформація стала першоосновою життя сучасного суспільства, предметом та продуктом його діяльності, а процес створення, накопичення, збереження, передачі та обробки, в свою чергу, стимулював прогрес в галузі зняряд її виробництва. У зв'язку з новими інформаційними досягненнями,